

Meddelanden och aktstycken

Ett påstått samiskt lånord i svenskan

Av Olle Kejonen

Abstract

There are very few loanwords from the Saami languages in Swedish. Of the over 500,000 headwords in the Swedish Academy Dictionary (SAOB, 1893–2023), only some thirty lexemes are explained as Saami borrowings. One of these words is the noun *sumla* ‘female reindeer’, allegedly borrowed from an identical Saami form *sumla*. This etymology, however, seems to be based on a misunderstanding, as there is no such word recorded in any Saami language. Rather, *sumla* corresponds to native Swedish dialect forms such as *såmmel*, *sommel*, *sunul* ‘female reindeer’ (< Old Norse *simul*, cf. Norwegian *simle* id.).

Keywords: Swedish, Saami languages, etymology, loanwords.

Antalet samiska lånord i svenskan är mycket lågt. Av de drygt 500 000 uppslagsorden i den nyligen färdigställda *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien* (SAOB, 1893–2023) anges endast ett trettiotal som samiska lån (jfr Larsson 2012, se även Söderström 1982, 1983, 1985). Av dessa ord är ett drygt dussin upptagna i *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL, 2015) respektive *Svensk ordbok* (SO, 2021), och kan alltså sägas höra till det vanligare svenska ordförrådet. I norrländska mål kan antalet samiska lån vara något större, men inte heller i dessa dialekter rör det sig om mer än några tio-

Olle Kejonen, Institutionen för moderna språk, Uppsala universitet. – Department of Modern Languages, Uppsala University. <https://orcid.org/0000-0003-4249-8719>. olle.kejonen@moderna.uu.se

Kejonen, Olle, 2026: Ett påstått samiskt lånord i svenskan. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 2024–25 (147–148), s. 209–214. – Kejonen, Olle, 2026: An alleged Saami loanword in Swedish. In: *Swedish Dialects and Folk Traditions* 2024–25 (147–148), pp. 209–214. – DOI: <https://doi.org/10.69824/svlm.147.63557>

Denna artikel publiceras under villkoren i Creative Commons-licensen CC BY 4.0, som tillåter användning, spridning och reproduktion i vilket medium som helst, förutsatt att originalverket är korrekt citerat. – This article is published under the conditions given in the Creative Commons license CC BY 4.0, which allow use, distribution and reproduction in any medium, provided that the original work is cited correctly.

Meddelande/aktstycke. Denna artikel har ej genomgått referentgranskning. – Note/document. This article has not undergone peer review.

© 2026 författaren. – © 2026 the author.

tal ord (se särskilt Dahlstedt 1950 s. 154–221, jfr Wallström 1943 s. 23 f. och Dahlstedt & Ågren 1954 s. 277–279).

Av det fåtal ord som ändå anförs som lån från samiskan i SAOB är inte heller alla etymologier självklara, exempelvis beskrivs *ackja* 'samisk båtliknande släde' som ett samiskt lån (band 1, 1893 s.v.). Beläggen för ett motsvarande ord i samiskan är dock tvivelaktiga, och det svenska *ackja* har senare förklarats som ett lån från finskans *ahkio* id. (Wiklund 1911 s. 189, se även Söderström 1982 s. 56–59, SO s.v. *ackja* och SSA s.v. *ahkio*¹; enligt Dahlstedt & Ågren 1954 s. 278 är *ackja* ett inhemskt nordiskt ord).

I detta meddelande berör jag ett annat påstått samiskt lånord i svenskan, substantivet *sumla* 'renko', vars lånetymologi tycks bygga på ett missförstånd. I band 32 (1998) av SAOB finns följande ordartikel:

SUMLA *sum³la²*, sbst.¹, f. l. r.; best. **-an**; pl. **-or**. [av sam. *sumla*] (om samiska förh.) om renko.

Ett exempel på ordets användning anförs från ett reportage i Dagens Nyheter (6/9 1986) från Glen i Jämtland (1).

- (1) Tusentals renar rusar runt, runt i gärdet, ständigt motsols av någon outgrundlig instinkt. Klövarna knäpper som stockvedsbrasor, sumlorna grymtar till sina kalvar, samerna hojtar och svingar lassotömmen.

Ordet återfinns även i såväl äldre som yngre texter. Exempelvis används det i en 1800-talsrapport från Jämtland (2), liksom på en Facebooksida tillhörande ett företag i Funäsdalen, Härjedalen, som styckar och förädlar ren- och viltkött (3).

- (2) Vid mjölkningen, som verkställes morgon och afton biträdes qvinnan af männen, hvilka med förundransvärd skicklighet fånga sumlorna – de mjölkande korna – med ett långt streck af sentråd, hvaraf bildas en snara, hvilken kastas öfver hornen på djuret. (HGSL 1863 s. 79.)
- (3) Nästa gång vi kommer hit är sumlorna runda om magen på väg till kalvningsland, snön ligger fortfarande djup, solen värmer, och vi skriver april 2020 i kalendern. (FB 2019.)

Det är inte ett orimligt antagande att ett ord som beskriver renar skulle vara lånat från samiskan. Renskötseln är central i den samiska kulturen och flera andra benämningar på renar anförs som samiska lån i SAOB: *härk* 'kastrad

rentjur', *sarv* 'rentjur' och *vaja* 'renko' (jfr nordsamiska *heargi*, *sarvvis*, *váža* id.).¹

Problemet är att den i SAOB föreslagna samiska lånetymologin till svenskans *sumla* är uppenbart felaktig. Något samiskt ord »sumla» finns mig veterligen inte i någon ordbok över sydsamiskan, det samiska språk som talas bland annat i Jämtland och Härjedalen (se t.ex. Hasselbrink 1981–85). Faktum är att ordet vad jag har kunnat utröna inte förekommer i någon ordbok över något samiskt språk. Detta kommer dock knappast som en överraskning, eftersom konsonantklustret *ml* saknas i inhemska samiska ord, liksom överhuvudtaget kluster bestående av nasal och likvida. Även om man tänker sig att svenskans *ml* skulle vara en återgivning av ett samiskt *mVl* eller liknande så tycks det omöjligt att hitta något samiskt ord som skulle kunna vara förlaga till det svenska *sumla*.

Snarare än ett samiskt lån speglar *sumla* nämligen det svenska dialektord som i Jämtland lyder *såmmel*, *sommel*, *sumul* 'renko' (Oscarsson 2007 s.v. *såmmel*, jfr Rietz 1862–67 s.v. *somel*) och vars form och utbredning i Jämtland, Härjedalen, Dalarna och Norge noggrant har kartlagts av Karl-Hampus Dahlstedt (1982 s. 34–40, kartor på s. 26 och 29). Detta ord svarar till norska dialektformer som *sum(m)ul* 'renko' i bl.a. Røros och Meråker, så väl som till nynorskans och bokmålets *simle* id. (NO s.v.). Ordet ingår även i flera ortnamn, till exempel *Summelhön* i Särna socken (Matsson 1945 s. 264).

Uppslagsordet *sumla* kan alltså sägas vara en dubblett till det i SAOB upptagna *simla*, *semle* med samma betydelse (band 25, 1967 s.v. *simla* sbst.²). Det senare ordet anges i SAOB vara av ovisst ursprung, men det råder ingen tvekan om att det måste dela etymologi med det norska *simle*, som har härlett till ett fornvästnordiskt poetiskt *simul* 'renko; häxa', feminin motsvarighet till det maskulina *simull* 'oxe' (de Vries 1977 s.v. *simul*, *simull*, jfr NAOB, NO s.v. *simle*, Torp 1919 s.v. *simla*, Rietz 1862–67 s.v. *somel*; se även Pokorny 1959–69 s.v. *sem*-³). Som klargjorts av Dahlstedt (1982 s. 37) så kan dialektformerna med labial vokal i första stavelsen förklaras genom tilljämning. Märk också att ordet genomgående har tjockt *l* i de av Dahlstedt anförda dialektbelägg.

Från svenska *semle*, norska *semle*, *semmel* (även med *æ*, NO s.v. *simle*) stammar uppslagsordet »sämel» som hänvisar vidare till *aldo* 'renko, vaja' i Lindahl & Öhrlings (1780) ordbok över det så kallade »sydlapska bokspråket». Att detta ord är av nordiskt ursprung har påpekats redan av Just Knud Qvigstad (1893 s.v. *sæmel*).

Varifrån kommer då föreställningen att det svenska *sumla* skulle vara ett lån från samiskan? Troligen går missförståndet att spåra till ett annat text-

¹ Sett till ordets form skulle *härk* även kunna vara ett lån från finska (inkl. meänkieli) *härkä*, som utöver 'tjur, oxe' också har betydelsen 'kastrad rentjur' (SMS s.v.). Se även Dahlstedt (1982 s. 40–52) om *vaja*.

exempel som listas i SAOB, ett reportage i *Dagens Nyheter* (19/7 1966) från en kalvmärkning i Vålådalen, Jämtland (4).

- (4) Ettårig ox heter suse på lappska och renkon sumla.

Som tydliggjorts ovan står det dock klart att detta citat bygger på en feluppfattning, där den svenska termen *sumla* misstagits för ett samiskt ord. Inte heller det svenska *suse* (inte upptaget i SAOB) går att härleda till samiskan, jfr norska *suse* 'ung reinsbukk (opp til 18 månader gamal)' (NO, se även Torp 1919 s.v.).

I samband med en uppdatering av SAOB bör detta förståeliga men olyckliga missförstånd rättas till. Flera andra av ordbokens uppgifter om samiska behöver också en översyn, exempelvis kan inte nordsamiska *boska*, lulesamiska *båsskå*, sydsamiska *batske* 'kvanne' osv. (< ursamiska **pockē*) vara lånat från det ord som föreligger i svenska *buske*, något som föreslås i band 21 (1955 s.v. *påsk* sbst.²). Istället går ordet tillbaka på ett välkänt uraliskt **pučki* 'ihålig stjälk' med kognater från finskan till de samojediska språken (se t.ex. Zhivlov 2023 s. 165). Det vore även lämpligt att se över de långivande samiska former som anges i SAOB, där det i regel inte görs någon åtskillnad mellan olika samiska språk eller ortografier, och där det även förekommer rena fel, såsom »dållkkåt» för lulesamiska *dålggāt* 'tolka (t.ex. på skidor)' (band 35, 2006 s.v. *tolka* v.³). Detsamma gäller SO, där exempelvis »tålko» (s.v. *tolka*³) inte svarar till någon faktisk samisk form.²

Avslutningsvis är det glädjande att SAOB äntligen är färdigställd, och i och med ordbokens påbörjade uppdatering kommer den förhoppningsvis att bli ett ännu viktigare verktyg för såväl svensk som samisk språkforskning.³

Källor och litteratur

Dagens Nyheter 19/7 1966 = Litz, 1966: Nu fångas hjordarna in. Renmärkaren bor i »rullande kåta». *Dagens Nyheter* 19 juli, s. 5.

Dagens Nyheter 6/9 1986 = Lidzell, Åke, 1986: Första slakten efter Tjernobyl. Oron förstör familjefesten. *Dagens Nyheter* 6 september, s. 7.

² Det finns också anledning att se över de samiska lånetymologier som presenteras i norska ordböcker, till exempel anför verbet *karke* 'surre, binde fast' i NAOB (s.v.) som ett troligt lån från nordsamiska *gárrat* id. (jfr Torp 1919 s.v. *karka*, Rietz 1862–67 s.v. *kark'*). Ordet är mycket riktigt ett lån, men från ett annat verb med samma betydelse: lulesamiska *gárkkat*, sydsamiska *gaarhkedh* 'surre fast, karke, pakke for å flytte' osv. (< **kātē-*, jfr nordsamiska *gátkat* id.). Se även Dahlstedt (1950 s. 176–179) om det svenska *karka* id.

³ Jag vill tacka Olof Lundgren som gjorde mig uppmärksam på SAOB:s ordartikel för *sumla*. Tack också till Rogier Blokland, Adam Horn af Åminne och Torbjörn Söder.

- Dahlstedt, Karl-Hampus, 1950: *Det svenska Vilhelminamålet. Språkgeografiska studier över ett norrländskt nybyggarmål och dess granddialekter. 1. Allmän inledning. Ord och betydelser. A. Text.* (Skrifter utgivna genom Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala. Ser. A: 7¹.) Uppsala.
- 1982: Ord för 'renko' i nordsvenska dialekter. En studie i mellanspråklig ordgeografi. I: K.-H. Dahlstedt, Å. Hansson, S. Sahlman-Karlsson & M. Nejati (red.), *Språkhistoria och språkkontakt i Finland och Nord-Skandinavien. Studier tillägnade Tryggve Sköld den 2 november 1982. Language history and language contact in Finland and northern Scandinavia. Studies dedicated to Tryggve Sköld 2 November 1982.* (Kungl. Skytteanska samfundets handlingar 26.) Umeå. S. 21–66.
- Dahlstedt, Karl-Hampus & Per-Uno Ågren, (red.), 1954: *Övre Norrlands bygdemål. Berättelser på bygdemål med förklaringar och en dialektöversikt.* (Skrifter utgivna av Vetenskapliga biblioteket i Umeå 1.) Umeå.
- FB 2019 = Jillie Ren & Vilt. Facebook 15 november 2019. [Webbadress: <https://www.facebook.com/jillierenovilt>. Hämtad 2025-06-13].
- Hasselbrink, Gustav, 1981–85: *Südlappisches Wörterbuch.* (Skrifter utgivna genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. Ser. C: 4.) Uppsala.
- HGSL 1863 = *Historiskt-geografiskt och statistiskt lexikon öfver Sverige. Fjerde bandet. I. J. K. L. 1863.* Stockholm.
- Larsson, Lars-Gunnar, 2012: Samiskt och finskt i svenska språket. I: M. Hagberg, L. M. Olsson & S.-E. Pernler (red.), *Kyrka, kultur, historia – en festskrift till Johnny Hagberg.* Skara. S. 287–298.
- Lindahl, Erik & Öhrling, Johan, 1780: *Lexicon lapponicum, cum interpretatione vocabulorum sveco-latina et indice svecano lapponico.* Stockholm.
- Matsson, Niss Hjalmar, 1945: Naturens och människornas liv i ortnamns spegel. I: *Särna–Idre 300 år. En hembygdsbok.* Särna. S. 259–312.
- NAOB = Det Norske Akademis ordbok. [Webbadress: <https://naob.no>. Hämtad 2025-06-13].
- NO = Norsk Ordbok. [Webbadress: <https://alfa.norsk-ordbok.no>. Hämtad 2025-06-13].
- Oscarsson, Bo, 2007: *Orlboka. Ordbok över jamskan.* 3. uppl. Östersund.
- Pokorny, Julius, 1959–69: *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch.* Bern.
- Qvigstad, J. K., 1893: *Nordische Lehnwörter im Lappischen.* Christiania.
- Rietz, Johan Ernst, 1862–67: *Svenskt dialekt-lexikon. Ordbok öfver svenska allmogenspråket.* Lund.
- SAOB = *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien.* 1893–2023. Lund.
- SAOL = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket.* 2015. 14. uppl. Stockholm.
- SMS = Suomen murteiden sanakirja. Kotimaisten kielten keskus. [Webbadress: <https://kaino.kotus.fi/sms>. Hämtad 2025-06-13].
- SO = Svensk ordbok. Utgiven av Svenska Akademien. 2021. 2. uppl. [Webbadress: <https://svenska.se>. Hämtad 2025-06-13].
- SSA = Itkonen, Erkki & Kulonen, Ulla-Maija (red.), 1992–2000: *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja.* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 556, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62.) Helsinki.

- Söderström, Sven, 1982: Från den sydsamiska ordboken. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 1981 (104), s. 56–67.
- 1983: Från den sydsamiska ordboken. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 1982 (105), s. 94–110.
- 1985: Från den sydsamiska ordboken. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 1984 (107), s. 32–41.
- Torp, Alf, 1919: *Nynorsk etymologisk ordbok*. Kristiania.
- de Vries, Jan, 1977: *Altnordisches Wörterbuch*. 3. Aufl. Leiden.
- Wallström, Sigvard, 1943: *Studier i övre Norrlands språkgeografi med utgångspunkt från Arjeplogområdet*. Uppsala.
- Wiklund, K. B., 1911: Lapparnas forna utbredning i Finland och Ryssland, belyst af ortnamnen. I: *Le monde oriental* 5, s. 101–136; 175–196.
- Zhivlov, Mikhail, 2023: Reconstruction of Proto-Uralic. I: D. Abondolo & R.-L. Valijärvi (red.), *The Uralic languages*. 2nd ed. Abingdon. S. 117–175.